

Zapomenutá kapitola: Palestinské zadržování a nucené práce v izraelských táborech během války v roce 1948

Arabsko-izraelská válka v roce 1948, Palestinci nazývaná Nakba neboli „katastrofa“, představovala klíčový okamžik v dějinách Blízkého východu – vedla k vysídlení více než 700 000 Palestinců a k založení Státu Izrael. Uprostřed chaosu vyhánění vesnic a vojenských operací se vynořuje méně známý aspekt: internace tisíců palestinských civilistů v zajateckých táborech spravovaných Izraelem. Tento esej vychází z odtajněných zpráv Mezinárodního výboru Červeného kříže (ICRC) a historických analýz a zkoumá, kdo byl zadržován, jak kruté podmínky snášel, jakou podobu měla vnucovaná nucená práce a jak tyto praktiky porušovaly platné mezinárodní humanitární právo. Zatímco izraelské vyprávění často prezentuje tyto tábory jako nezbytná válečná opatření k zadržení potenciálních bojovníků, palestinské svědectví zdůrazňuje systematické zneužívání a vykořisťování a upozorňuje na lidské náklady konfliktu.

Kdo byl internován: Civilisté chycení v křížové palbě

Zadrženými v těchto táborech byli převážně palestínští civilisté, nikoli bojovníci, zajatí během izraelských vojenských kampaní za účelem zabezpečení území a vytvoření židovské demografické většiny. Odhady hovoří o 5 000 až 9 000 osob zadržovaných na nejméně 22 místech – pět oficiálních zajateckých/pracovních táborů a až 17 neoficiálních – od roku 1948 až do pozdních let 1955. Oficiální tábory, jako Atlit u Haify, Ijlil severovýchodně od Jaffy, Sarafand u vypuzené vesnice Sarafand al-Amar, Tel Litwinsky u Tel Avivu a Umm Khalid u Netanye, pojímaly většinu vězňů s kapacitou od stovek až po téměř 3 000 osob. Neoficiální tábory vznikaly improvizovaně v policejních stanicích, školách nebo vesnických domech, často v oblastech přidělených arabskému státu podle plánu OSN na rozdělení.

Demograficky šlo především o muže v produktivním věku 15–55 let označené jako „ve věku bojeschopných“ a považované za potenciální hrozbu navzdory civilnímu statusu. Záznamy však odhalují širší záběr: starci nad 55 let (nejméně 90 zdokumentovaných), chlapci od 10 do 12 let (77 mladších 15 let), nemocní (včetně tuberkulózních) a občas ženy a děti. V oficiálních táborech tvořili palestínští civilisté 82–85 %, tedy drtivou většinu oproti pravidelným arabským vojákům či skutečným válečným zajatcům. K zatýkání docházelo často při masovém vyhánění, například při operaci Dani v červenci 1948, kdy bylo z Lyddy (Lod) a Ramle vyhnáno 60 000–70 000 Palestinců a až čtvrtina dospělých mužů internována. Podobné zátahy proběhly v galilejských vesnicích al-Bi'na, Deir al-Asad a Tantura během operace Hiram v říjnu 1948.

Metody únosů byly systematické a brutální: muži byli oddělováni od rodin podle předem připravených seznamů podezřelých, nuceni k pochodům v extrémním vedru bez vody nebo převáženi nákladáky pod přísnou ozbrojenou stráž. Mnozí byli bez důkazů či soudu obviňováni z „sabotáže“, což odráželo politiku svévolného zadržování z bezpečnostních, demografických a pracovních důvodů. Svědectví přeživších, například Moussy z Galileje, popisují pochody pod hrozbou zbraní a popravy mladých mužů při zatýkání. Vzdělání nebo politicky aktivní jedinci, například účastníci arabského povstání 1936–1939, čelili zvýšené kontrole, ačkoli některé ideologické příslušnosti (např. komunisté) příležitostně vedly k lepšímu zacházení díky vnějšímu tlaku.

Krutá realita: Podmínky v táborech

Život v těchto táborech byl poznamenán nedostatkem a týráním, daleko za hranicí humanitárních standardů. Ubytování tvořily přebudované objekty z dob britského mandátu, stany obehnané ostnatým drátem a strážními věžemi nebo polorozbořené palestinské vesnické stavby. Přeplněnost byla masivní – 20–30 mužů ve vlhké, protékající stanové místnosti, což v zimě vedlo k útrapám, kdy voda prosakovala pod provizorní lůžka z listů, kartonů nebo dřevěných odřezků. Hygiena byla otřesná: odkryté latríny, nedostatečné umývárny a špatná hygiena přispívaly k šíření nemocí jako tuberkulóza. Příděl jídla byly minimální – 400–700 g chleba denně pro pracující, doplněné zkaženým ovocem, nekvalitním masem a vzácnou zeleninou – což vedlo k podvýživě. Voda byla přísně omezená, což zhoršovalo utrpení během nucených pochodů i každodenní rutiny.

Lékařská péče byla prakticky nulová; nemocní strádali bez léčby a nejvíce trpěly zranitelné skupiny – staří lidé a děti – někteří zemřeli na podchlazení nebo neléčená zranění. Týrání bylo systematické: bití, svévolné střelby označené za „pokusy o útěk“ a ponížení jako nucené nahé prohlídky před zraky obyvatel kibuců. Delegát ICRC Emile Moeri v lednu 1949 popsal situaci: „Je bolestné vidět tyto ubohé lidi, zejména starce, kteří byli vytrženi ze svých vesnic a bez důvodu umístěni do tábora, nuceni trávit zimu pod promočenými stany daleko od rodin; ti, kdo tyto podmínky nepřežili, zemřeli.“ Strážé, mezi nimiž byli i bývalí britští důstojníci a členové Irgunu, prosazovaly režim strachu s denním programem zahrnujícím prohlídky, práci a vyhrožování.

ICRC sehrál klíčovou roli – navštěvoval tábory a dokumentoval porušování – jeho vliv však byl omezen na „morální přesvědčování“, neboť Izrael často ignoroval požadavky na propuštění či zlepšení. Zprávy zaznamenávaly rozporuplná hodnocení – raná kritika jídla a nátlaku ustoupila mírným zlepšením hygieny koncem roku 1948 – ale záměna mezi civilisty a válečnými zajatci přetrvávala.

Využívání prací: Páteř válečných potřeb

Nucená práce byla ústředním účelem táborů a využívala zadržené k posílení vznikající izraelské infrastruktury v době nedostatku pracovních sil způsobeného židovskou mobilizací. Úkoly byly vyčerpávající a nebezpečné, vykonávané denně pod ozbrojeným dohledem: odklizení bojišť od mrtvol, trosek a nevybuchlé munice; kopání zákopů a opevňování pozic; stavba silnic (např. do Eilatu v Negevu); těžba kamene; pěstování zeleniny; úklid vojenských ubikací a toalet; přeprava kořisti z demolovaných palestinských domů. Odmítnutí přinášelo bití nebo popravu, jak vzpomíná přeživší Tewfic Ahmed Jum'a Ghanim: „Každý, kdo odmítl pracovat, byl zastřelen. Říkali, že se pokusil utéct.“

Pracovní podmínky zhoršovaly utrpení táborů: celodenní práce v extrémním počasí s minimálními přídělky jako „motivací“. Delegát ICRC Jacques de Reynier v červenci 1948 označil situaci za „otrockou práci“ – civilisté ve věku 16–55 byli zavřeni kvůli vojensky souvisejícím pracím, což porušovalo zákaz takového nátlaku. Svědectví jako Marwana Iqaba al-Yehiyi z Umm Khalid popisují sekání kamene v lomech za ubohé jídlo – jednu bramboru ráno a půl sušené ryby večer – prokládané ponižením. Práce přesahovala tábory až na místa jako Mitzpe Ramon a přímo podporovala válečné úsilí a budování státu.

Izraelský historik Benny Morris se ve své knize *The Birth of the Palestinian Refugee Problem Revisited* těchto zadržení dotýká jen okrajově – Palestinci z oblastí jako Lydda a Ramle byli podle něj drženi kvůli prověrkám a využíváni k zemědělské, domácí a vojenské podpoře do propuštění či vyhnání. Prezentuje je však jako ad hoc bezpečnostní opatření v chaosu, čímž bagatelizuje systematické vykořisťování oproti propalestinským zdrojům.

Porušení mezinárodního práva: Jasně porušení

Tyto praktiky byly v rozporu s tehdy platným i zvykovým mezinárodním humanitárním právem, zejména Ženevskou úmluvou o válečných zajatcích z roku 1929 a Haagskými pravidly z roku 1907, která ovlivnila standardy roku 1948. Svémocné únosy a zadržování na dobu neurčitou bez obvinění porušovaly ochranu před násilným přesídlením (později kodifikovanou v článku 49 IV. Ženevské úmluvy) a požadavek humánního zacházení bez diskriminace. Nucená práce, zejména vojenské úkoly jako kopání zákopů nebo odminování, porušovala článek 31 Úmluvy z 1929 zakazující práce podporující nepřátelské operace nebo ohrožující život.

Podmínky v táborech – nedostatečné jídlo, hygiena a lékařská péče – byly v rozporu s požadavky na přídělky dostačující k udržení zdraví (Úmluva 1929, článek 11) a měsíční lékařské prohlídky (článek 15). ICRC opakovaně protestoval proti těmto porušením, ale neochota Izraele plnit požadavky – podporovaná západními mocnostmi – činila zásahy neúčinnými. Takové činy, včetně využívání civilistů k nebezpečné práci, by dnes byly považovány za válečné zločiny podle Římského statutu a vrhají dlouhý právní stín na konflikt.

Dědictví a reflexe

Internace palestinských civilistů v letech 1948–1955 zůstává nedostatečně prozkoumanou součástí Nakby, zastíněnou masovým vysídlováním. 78 % zadržených (přibližně 6 700 osob) bylo vyhnáno jako „rukojmí“ v jednáních o příměří a byl jim znemožněn návrat, zatímco ostatní byli propouštěni postupně. Tato epizoda způsobila nejen okamžité utrpení, ale přispěla i k mezigenerační traumatu a uprchlické krizi. Dnes, když debaty o historické odpovědnosti pokračují, uznání těchto táborů prostřednictvím odtajněných archivů podporuje úplnější pochopení kořenů konfliktu. Konfrontací s těmito porušeními mohou společnosti usilovat o smíření založené na spravedlnosti a mezinárodních normách.

Reference

1. Abu Sitta, Salman a Terry Rempel. „The ICRC and the Detention of Palestinian Civilians in Israel's 1948 POW/Labor Camps.“ *Journal of Palestine Studies* 43, č. 4 (2014): 11–38. Dostupné na: https://www.researchgate.net/publication/279227552_The_ICRC_and_the_Detention_of_Palestinian_Civilians_in_Israel%27s_1948_PC
2. Morris, Benny. *The Birth of the Palestinian Refugee Problem Revisited*. Cambridge: Cambridge University Press, 2004. Dostupné na: <https://www.cambridge.org/core/books/birth-of-the-palestinian-refugee-problem-revisited/8AE72A6813CEA7DDDE8F9386313F0D97>.
3. Mezinárodní výbor Červeného kříže (ICRC). Odtajněné archivy k konfliktům 1948 včetně zpráv o palestinském zadržování. Citováno v: <https://www.jstor.org/stable/10.1525/jps.2014.43.4.11> (prostřednictvím analýzy Abu Sitty).
4. Zochrot. „Remembering the Prisoners of War Camps.“ Brožura, 2024. Dostupné na: https://www.zochrot.org/publication_articles/view/56542/en?_Remembering_the_Prisoners_of_War_Camps.
5. Ženevská úmluva o zacházení s válečnými zajatci (1929). Plný text: <https://ihl-databases.icrc.org/en/ihl-treaties/gc-pow-1929>.
6. Ženevská úmluva (III) o zacházení s válečnými zajatci (1949). Plný text: <https://ihl-databases.icrc.org/en/ihl-treaties/gciii-1949>.
7. Dodatečný historický kontext role ICRC v roce 1948: „From our archives: protecting prisoners and detainees.“ Dostupné na: <https://www.icrc.org/en/document/150-years-humanitarian-action-protecting-prisoners-and-detainees>.
8. Al-Awda. „On Israel's little-known concentration and labor camps in 1948–1955.“ 19. října 2014. Dostupné na: <https://al-awdapalestine.org/2014/10/on-israels-little-known-concentration-and-labor-camps-in-1948-1955/>.